

Експерт: м-р Снежана Мојсоска

Трговска, индустриска и инвестициска политика

3.1. Планирани и спроведени активности на Владата на РМ во периодот на известувањето

Во анализираниот период, Владата на РМ подготвила, а Собранието на РМ донело повеќе закони и измени и дополнувања на закони со цел нивно подобрување и усогласување со европското законодавство, како претходница на очекуваното зачленување на земјата во ЕУ. Во анализираниот период беа донесени повеќе мерки за реализирање на целите што се предвидени во Програмата на Владата на РМ за периодот 2008 – 2012 година во областите трговија, индустрија и инвестиции:

3.1.1. Трговија

Планираните активности во областа на трговијата, првенствено, се насочени кон подобрување на деловна клима за правење бизнис во РМ.

Во таа функција, како основа за идно дејствување во прогресивна насока во трговијата, но и во останатите анализирани економски дејности, властите во РМ го донесоа Законот за измена и дополнување на Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговски регистар и регистар на други правни лица. Истовремено, со тој Закон се изврши и хармонизација на домашното законодавство со директивата на ЕУ што се однесуваат на електронско поднесување на документи во регистрите од страна на компаниите. Преку едношалтерскиот систем (ЕШС) деловната заедница ги исполнува своите законски обврски за обелоденување на податоците пред јавноста, што мора да се одвива на начин кој е во согласност со правото на Европската Унија. По воспоставувањето на првата фаза од развојот на ЕШС, која подразбира негово воспоставување, пренос на податоците за трговските друштва и нивната регистрација од судовите во Централниот регистар на Македонија (ЦРМ), во следниот период ќе се одвива процесот на реализација на втората фаза на воспоставувањето ЕШС, која подразбира воспоставување на комплетни електронски решенија (софтвери) за упис на податоци во следните регистри:

- Електронски регистар за on line регистрација на трговски друштва
- Електронски _____ регистар за лизинг
- Електронски регистар за залог
- Електронски регистар за стечај
- Интеграција на Фондот за Здравство, ПИОМ и на Агенцијата за вработување во едношалтерскиот систем.

Втората фаза од развојот на ЕШС ќе се одвива со техничка помош од проектот на Светска Банка за подобрување на деловното окружување БЕРИС. За негова реализација се одвоени дополнителни 1,5 милиони евра за воспоставување хардверски систем за зачувување на базите на податоци на ЦРМ.

Во насока на подобрување на условите за тргување се скратувањето на постапката за регистрирање фирма (најдоцна за три дена) и реализацијата на проектот за развој на информатички систем за поднесување и добивање податоци во елек-

тронска форма (Регистрација на трговски друштва on line).

Во функција на поедноставување на трговската размена со странство, како што претходно беше речено, извршено е групирање на граничните царински инспекции и забрзана е постапката за минување преку граничните премини.

Слична функција и цел има донесувањето на Законот за измена и дополнување на Законот за царинска тарифа, со кој се постигна изедначување, односно намалување на стапките на постојните тарифни групи на слични производи. Со намалување на бројот на тарифни групи: 1) се поедноставува царинската постапка, 2) се скратува времето што е потребно за спроведување на инспекциите, 3) се поедноставува пополнувањето на царинската документација и 4) се намалува просторот за корупција што произлегува од можноста одредени видови на стоки да се стават во категорија со пониска царинска тарифа.

Усогласувањето на домашното законодавство, а со тоа и хармонизирањето на домашните услови за стопанисување со тие што важат во ЕУ, се врши и со донесување бројни други прописи. Така, Министерството за економија активно работи на подготовка на закон со кој ќе се овозможи регистрирање на Европско друштво (Societas Europaea) и на Закон за измени на постојниот Закон за трговски друштва во насока на овозможување прекугранично спојување на трговски друштва согласно прописите на ЕУ за Европско друштво и прекугранично спојување на трговски друштва, со што ќе се изврши целосна законска хармонизација на правото на трговски друштва на РМ со тоа на ЕУ. Рок за завршување на таа хармонизација е до крајот на 2009 година. На тој начин, во услови кога РМ има побрза регистрација на фирми во однос на најголемиот број земји-членки на ЕУ и во услови кога целосно ќе ја има воспоставено правната рамка за водење бизнис што важи во ЕУ, оперативно ќе се овозможи вистинска интеграција на домашниот во бизнисот на ЕУ, како рамноправен и конкурентен партнер.

Двапати во анализираниот период се извршени измени и дополнувања на Законот за трговија со кои: 1) се ограничи дозволеното време за продажба на алкохолни пијалоци (во летниот период до 19,00 часот, а во зимскиот период до 21,00 часот) и се отстрани утврдениот недостаток на Законот за трговија во поглед на определување на работното време кај бензинските станици што функционираат без лица за опслужување. Имено, поранешните одредби на Законот го ограничуваа бројот на вработените, односно налагаа трговецот да има најмалку еден вработен за осум часовно работно време по продажен објект, што не овозможуваше функционирање на бензински станици на кои точењето на гориво во иднина ќе се врши без лица за опслужување. Измените беа направени во насока на создавање услови за изградба на бензински станици на кои точењето на гориво ќе се врши непрекинато, односно 24 часа дневно, на принцип на самопслужување и самонаплата, односно со ставање на пари, магнетни или чип картички. Оценувајќи дека не може да се зборува за подобрена деловна клима во земјата без зголемување на ефикасноста на стечајните постапки, Владата на РМ изврши повеќе законски и други интервенции на тој план. Така, во текот на 2009 Одделението за стечај при Министерството за економија започна со реализација на следните активности:

- Јакнење на капацитетот на Министерството за економија во областа наречена „Излез од пазарот“ (стечај или ликвидација на фирми). За поефикасно оства-

рување на таа цел, ангажиран е меѓународен консултант што е вклучен во јакнењето на капацитетот на Министерството за економија во делот на стечајот;

- Донесен е Правилник за начинот на впаричување на имотот на друштво во ликвидација што се применува при редовна ликвидација на трговските друштва, а во согласност со Законот за трговски друштва;
- Во текот на 2008 година беше изготвена програма за курс и за обука на кандидати за стечајни управници во духот на нововоспоставените правила за спроведување постапка на стечај;
- За остварување на истата цел, во септември 2009 година беше организирано посетување на задолжителен курс за стручно усовршување на стечајните управници, како и тест за проверка на нивното знаење.

Со тие и други мерки и активности се настојува да се спречи стечајот да биде долгогодишна агонија и ограбување на фирмите, како што беше случај со многу фирми во РМ во изминатите 15 години, туку нивно рестартирање преку реорганизација и изнаоѓање на стратешки инвеститор. Во функција на рестартирање на најголем дел од фирмите што се во стечај, се формира Комитет за побрзо разрешување на стечајните постапки во фирмите. Во него учествуваат правни и економски експерти. Комитетот работи на побрзо и поефикасно решавање на поединечни стечајни постапки што траат со години, што треба да овозможи враќање на работниците на поранешните работни места. Најпосле, за остварување на поставената цел започна спроведувањето на континуирана едукација на стечајните судии и на стечајните управници.

Во меѓувреме, изготвен е Правилник за формата и содржината на побарувањата на доверителите во стечајна постапка, кој е доставен на мислење и усогласување до Централниот регистар. По усогласувањето со Централниот регистар, Правилникот ќе биде ставен во оперативна функција.

Во рамки на интернет порталот на Министерството за економија, воспоставен е портал за објавување на правосилни судски одлуки, објавување на продажби во стечајните постапки и објавување детални информации за имотот што се продава. Тој интернет портал функционира редовно од почетокот на 2008 година и на него се објавуваат сите правосилни судски одлуки што се донесени во стечајните постапки и бесплатно се објавуваат продажбите на имот во стечајните постапки. Освен огласи за продажби на имот во стечајни постапки, бесплатно се објавуваат и огласи за продажба на имот и во постапки за ликвидација, ако ликвидаторот достави соодветен оглас за објавување. На тој начин, заинтересирани купувачи ќе можат на едно место да имаат увид во сите имоти врз кои има стечајна постапка, што треба да придонесе за постигнување на повисока продажна цена на имотите и подобрување на финансиската состојба на фирмата во стечај.

Во рамки на ЦРМ е воспоставен регистар на побарувања. Неговата задача и цел е обезбедување заштита на доверителите од евентуално загрозување на нивните побарувања во текот на стечајните постапки. Создадена е можност за регистрирање на побарувањата на доверителите од моментот на нивното настанување. Доверителите што ќе ги регистрираат своите побарувања ќе можат полесно и побрзо да ги наплатат своите побарувања од стечајната маса на должникот.

За подобрување на деловната клима во земјата беше продолжена реализацијата

на проектот “Регулаторна гилотина“. Тој проект, всушност, прерасна во континуиран процес. Во анализираниот период вниманието беше посветено на:

- поевтинување на услугите на фирмите и граѓаните за добивање на документи, лиценци, дозволи, одобренија и сл.,
- целосно имплементирање на правилото “молчењето е одобрување“ и тоа во сите закони каде што тоа е можно;
- намалување на бројот на документи и на пропишани рокови за нивно добивање;
- намалување на бирократијата и дискрециските права во регулативата;
- при подготовката на секоја нова регулатива задолжително ќе се бара мислење од стопанските комори во земјата.

За ефикасна реализација на започнатата регулаторна гилотина, со која се отстрануваат бариерите за бизнисот што се наследени од старите законски решенија и административни процедури, извршени се измени и дополнување на 36 закони, отстранети се 349 подзаконски акти и дополнети и изменети се 14 подзаконски акти. Од јануари 2009 година наваму се применува правилото на РИА1, што значи дека за сите закони, освен за тие што се носат по итна постапка, задолжителна е претходна проценка од аспект на нивните можни ограничувања на бизнисот. РИА овозможува уште во почетната фаза на креирање на законите да се изврши детална проценка на можните економски и социјални влијанија, како и проценка дали тие ќе овозможат постигнување на поставените цели и решавање на проблемите со нивното применување.

3.1.2. Индустија

Еден од стратешките приоритети на Владата на РМ е зголемување на квалитетот и конкурентноста на домашната индустрија, базирани на знаење, иновации и истражување. Со низа мерки и активности се настојува да се поттикне производството на стоки и услуги со повисока додадена вредност.

Заради усогласување со Насоките на ЕУ во делот на доделување на државна помош за остварување на саканата цел, донесен е Закон за поттикнување и помагање на технолошкиот развој. Извршено е дефинирање на статусот корисник на зона и дефинирање на моментот во кој корисникот на зоната почнува да ги користи даночните и царинските ослободувања и олеснувања, како и ослободувањето од плаќање на персонален данок на доход и тоа 100 процентно во следните 10 години.

Бидејќи и стана јасно дека недостатокот на енергија може да се претвори во главна кочница на идниот развој на индустријата во РМ, Владата на РМ пристапи кон поголема либерализација на пазарот на електрична енергија преку донесување Закон за изменување и дополнување на Законот за енергетика. Истовремено, врз основа на договор меѓу МАНУ и Министерството за економија, МАНУ изготви Стратегија за развој на енергетиката на РМ. Со неа се утврдени долгорочните цели на развојот на одделни енергетски дејности, со цел да се обезбеди подолготрајна сигурност во снабдувањето на земјата со различни видови енергија.

Имајќи го предвид извонредно големото значење на текстилната и на челичната индустрија за македонската економија од разни аспекти (обем на индустриско производство, извоз, вработеност), Владата на РМ ги изработи претходно спомна-

тите стратегии за ревитализација на текстилната и на челичната индустрија на РМ.

Најпосле, со цел следење и имплементација на процедурите и барањата на НАТО во областа на индустриското планирање (индустриско производство и понуда), воспоставен е перманентна активност на претставник на Министерството за економија во работата на Комитетот за индустриско планирање на вонредни состојби од невоен карактер, кој функционира во рамките на НАТО.

3.1.3. Инвестиции

Привлекувањето на странски директни инвестиции и зголемувањето на домашните инвестиции се определени како две клучни цели на Програмата на Владата на РМ за периодот 2008 – 2012 година. За нивно остварување, првенствено е пристапено кон подобрување на деловната клима во земјата, за што детално стана збор во претходното поглавје и погоре во ова поглавје.

Покрај тоа, Владата на РМ планираше да започне со реализација на неколку битни инвестициски проекти што ќе се финансираат со средства од централниот буџет на државата и со странски кредити и донации, како што се: ГЕФ Проектот за одржлива енергија, чија цел е поттикнување на инвестициите за зголемување на енергетската ефикасност и поголемо искористување на обновливите извори на енергија преку отстранување на институционалните и финансиските бариери; Гасификација на РМ; давање под концесија на ХЕЦ “Чебрин” и ХЕЦ “Талиште”. Меѓутоа, поголем дел од планираните капитални инвестиции во земјата во анализираниот период не се реализираат или делумно почнаа да се реализираат поради проблемите со кои почна, се почесто, да се соочува државниот буџет предизвикани од влегувањето на земјата во рецесија, како и воздржувањето на странските инвеститори поинтензивно да инвестираат во РМ во кулминаторскиот дел од светската економска криза.

Воопшто, може да се заклучи дека во анализираниот период инвестициите (домашни и странски) не се движеле ниту приближно со посакуваната големина и динамика каква што се очекуваше и посакуваше. Основната причина за тоа е повеќепати спомнуваната актуелна економска криза, којшто во анализираниот период интензивно го зафати и реалниот сектор на РМ.

3.2. Што не е реализирано или не е целосно спроведено во анализираниот период

Очигледно е дека поголем дел од планираните активности што се планирани со Програмата на Владата на РМ за периодот 2008-2012 година интензивно се спроведуваат. Сепак, дел од нив сеуште не се реализирани. Таков е случајот со нецелосно усогласените одредби од Законот за технолошко-индустриски развојни зони со европското законодавство и, сеуште неизменетите одредби од Законот за трговски друштва што се однесуваат на давање одобрение на трансакциите на заинтересираните страни и прекуграничните спојувања. Останува тие активности да се завршат во претстојниот период.

3.3. Можни ризици од (не) спроведувањето или од недоволно квалитетното спроведување на активностите

Глобалната финансиска криза има големи последици врз светската, а со тоа и врз македонската економија. Таа и натаму претставува најголем ризик во однос на остварувањето на програмските активности и на проектираните цели на Владата на РМ во претстојниот период. Кога македонската економија ќе излезе од фазата на рецесија, дали набргу таа ќе се ослободи од стегите на дефлацијата, со колкава брзина и силина најсилните странски партнери ќе излезат од рецесијата и ќе се придвижат по просперитетната патека од нивниот развој, кога странските инвеститори ќе се охрабрат поинтензивно да инвестираат во други земји, па и во РМ, како ќе се движат цените на енергенсите на светските пазари итн., се прашања коишто, во исто време, се поставуваат како објективни пречки и ризици за реализација на активностите во областите на трговијата, индустријата и инвестициите во РМ.

3.4. Општа стручна оценка за спроведените активности во периодот на известувањето, со можни препораки

Општо земено, РМ успева да го издржи ударот на глобалната економска криза, меѓу другото, и како резултат на преземените антикризни мерки од страна на Владата на РМ. Таквата генерална оценка за периодот на известување комплетно се надополнува на позитивната оценка на проектот на Светска банка “Правење бизнис“ (за кој стана збор во претходното поглавје) и со оценките на Европската комисија за сработеното од страна на РМ во делот за Трговска, индустриска и инвестициска политика на Република Македонија во набљудуваниот период. Тоа се позитивни сигнали за идниот развој на настаните во анализираните области од македонската економија.

Меѓутоа, голем ризик во имплементација на зацртаните планови на Владата на РМ претставува актуелната економска криза со сите нејзини манифестации и ефекти врз економијата. Како што претходно беше коментарирано, Владата на РМ во анализираниот период донесе три пакети на мерки што требаше да го олеснат ударот на рецесијата врз домашната економија. Сепак, се покажа дека тие мерки се недоволни за да им помогнат, пред сè на индустриските капацитети, а најмногу на извозните компании, бидејќи најпогоден дел од економската криза во изминатитот период беше индустријата во која од порано се наталожени бројни слабости и проблеми од структурен карактер. Поради тоа, во сиот анализиран период обемот на индустриското производство континуирано бележи негативни големини. Во првите девет месеци од 2009 година обемот на индустриското производство беше помал за 12,4 проценти од остварениот во истиот период во 2008 година. Негативните движења во индустријата условија намалување на бројот на вработени во периодот јануари-септември 2009 година за 6,3 проценти во однос на истиот период од 2008 година.

Економската криза зафати најголем дел од претпријатијата (големи, средни и мали) што дејствуваат во областа на трговијата и индустријата. Тоа ја наметнува потребата од преземање енергични мерки во претстојниот период за подобрување на нивната ликвидност. Тоа, најефикасно, може да се направи со ангажирање на средствата од Европската инвестициска банка во износ од 100 мил евра, засилување на улогата на Македонска банка за поддршка на развојот преку почнување директно финансирање на стопанските субјекти со нејзиниот расположлив капитал, воздржување на Владата на РМ од натамошни поинтензивни прибирања на средства со продажба на државни записи со што ќе се остави поголем простор

за кредитирање на претпријатијата, одредено релаксирање на монетарната политика, што ќе води кон намалување на каматните стапки и што ќе има благопријатно дејство врз трговијата, индустријата и инвестициите во земјата, а со тоа и за постепено излегување на економијата од фазата на рецесија и сл.

Преку интегриран пристап на програми и политики, Владата на РМ треба да го поттикнува и да го поддржува слободниот пазар, како и зголемувањето на конкурентноста на производитите, фирмите и на економијата во целост, како и нивното интернационализирање.

Иако е подобрена комуникацијата помеѓу Владата и бизнис секторот, таа, сеуште е на ниско ниво, бидејќи бизнис секторот не е доволно вклучен во давањето мислења во носењето на стратешки документи за развој на економијата, што упатува на потребни промени во таквата комуникација во иднина. Исто така, потребна е поголема соработка и вклучување на граѓанското општество во давањето мислења, анализи и експертски проценки и од страна на Владата и бизнис заедницата.